

Резюмета на научните трудове на гл.ас, д-р Петя Величкова Илиева –
ИБЦТ, БАН

Група В: хабилитационен труд - монография

The Late Geometric and Early Archaic North-Eastern Aegean. Through the emergence, distribution and consumption of "G 2-3 Ware." Walter de Gruyter, 2024.

Книгата представя първото по рода си изчерпателно изследване на културното развитие на Североизточно-егейския басейн през късната геометрична и ранната архаична епоха (втората половина на 8 – 7 в.пр.Хр.), комплексната демографска картина в региона и контактите на неговите обитатели със съседните им територии и тяхното население. Изследването е базирано на детайлен анализ на появата, производството, механизмите на разпространение и употребата на керамична група известна като G 2-3 Ware, като са привлечени и сведенията от синхронните на нейното съществуване писмени свидетелства в текстовете на Омир и Архилох.

В анализа са приложени както научни (лабораторно изследване на химическия състав на глината на съдове от G 2-3 Ware с цел създаване на научна база данни и добиване на обективна информация), така и традиционни методи на археологическото проучване като първична документация на материалите включени в изследването (фотографиране, рисуване с цел възстановка на формите на съдовете, описание), стилистичен, сравнителен и контекстуален анализ, както и картиране с цел визуализация на разпространението на изследваните съдове.

В седем глави са коментирани подробно всички налични сведения за историята на проучванията и формулирани цели и методи на работа (гл. 1); за процеса на изработка на съдовете, инструментите и начините за нанасяне на украсата (гл. 2); репертоара от форми (гл. 3); центровете на производство и механизмите на разпространение на съдовете от керамична група G 2-3 Ware (гл. 4); хронология на тяхното производство, разпространение и употреба в Северноегейския басейн (гл. 5); контекстуален анализ на известните към момента комплекси от съдове (гл. 6) и исторически прочит на археологическия материал (гл. 7). Текстът на монографията е обогатен с Приложение, в което подробно са

представени методите на анализ на химическия състав на глината на 117 съда (от Самотраки, Тасос, Неаполис, Ейон, Аргилос, Антиса на Лесбос) и на статистическата обработка на получените резултати, както и първичните изводи, базирани на получените резултати. Цялото изследване е богато илюстрирано с 52 табла, в които са включени анализирани съдове, както и чертежи (планове и вертикални разрези) и снимки на обектите, в които те са открити.

Анализът на всички данни позволява да се формулират важни изводи, илюстриращи развитието на Североизточно-егейския басейн през втората половина на 8 и 7 в.пр.Хр:

- анализът на химическия състав на глината на съдовете показва, че те не са продукт на един производствен център. Напротив, става ясно, че освен двата водещи центъра за производство – Троя и Лемнос, съдове от групата G 2-3 Ware са произвеждани в по-малък мащаб и на други места в Северноегейския басейн, вероятно както от по-малки работилници, така и от пътуващи грънчари. Идентифициран е производствен център на Тасос и с голяма доза вероятност е предположено местно производство на съдове от пътуващи грънчари в района на Тасоската Перея. Наличието на съдове с различен химически състав в един обект ясно показва, че в случаите, когато става въпрос за внос, той се е осъществявал от различни центрове. Количеството на съдове и техните форми в различните обекти показват, че механизмите на разпространение на тази керамична група са разнообразни: както единични чаши, вероятно появили се в резултат на индивидуални пътувания, така и внос в по-голям обем, при който съдовете вероятно са били част от товара на търговски кораби.

Коментиран е въпросът за първоначалния произход на G 2-3 Ware. Имайки пред вид технологичните характеристики, формите и стила на украса, които категорично показват смесване на гръцка и анатолийска керамични традиции, е защитена тезата, че най-вероятното място на нейната поява е Троя. Там са открити по-ранни съдове, комбиниращи анатолийски форми и техника на производство с опростена рисувана украса, които са интерпретирани като най-вероятния предшественик на G 2-3 Ware. Този процес вероятно е бил продължителен, докато се стигне до организирано производство на стилистично единната керамична група.

- предложена е появата на керамична група G 2-3 Ware през втората половина на 8 в. пр. Хр., докато нейния разцвет и най-широка употреба се отнасят към първата половина на 7 в. пр. Хр., а производството ѝ на Лемнос продължава и във втората половина на века, когато тя се трансформира и дава началото на няколко керамични групи произвеждани на острова през следващия 6 в. пр. Хр. Тези нови керамични групи запазват технологичните характеристики и елементи от украсата на G 2-3 Ware, демонстрирайки непрекъснатост на тази производствена традиция, въпреки че това е времето, когато на острова се появява ново население. Хронологията на G 2-3 Ware показва, че нейното производство и употреба се отнасят основно към времето преди създаването на гръцките полиси в Северноегейския басейн и е употребявана от местното население – траки, обитателите на Лемнос, лувийци в Троя и на Тенедос.

- контекстите на откриване на съдове от керамична група G 2-3 Ware показват, че те са използвани както в домашна среда, така и в култови и погребални дейности. Важна е появата на тези съдове в тракийска среда, тъй като те са съвършено различни от традиционните глинени съдове изработвани на ръка. Така разпространението на новите керамични съдове е съпътствано от внасянето и на нови знания, както за работа с грънчарско колело, четка за рисуване и нови методи на изпичане, така и за употребата на новите форми. Тъй като G 2-3 Ware се състои от форми за течности – различни видове чаши, кани и котли (лебеси) е предложена идеята, че съдовете са използвани при събирания на много членове на общността, които включват банкети свързани с различни поводи. Подобни действия са извършвани както в селищата, така и в светилища извън границите на селището.

- разпространението на керамична група G 2-3 Ware показва, че е следвало основно морски пътища и тук се поставя въпросът за идентичността на преносителите – собственици и екипаж на корабите, които осъществяват комуникациите в Северноегейския басейн през този ранен, пред-гръцки период. Защитена е тезата, че основните преносители, които осъществяват корабоплаването в района през разглеждания период са хора от Източното Средиземноморие – финикийци, кипърци, като вероятно екипажите са били смесени и с друго население. Предложена е възстановка на морските трасета в региона, съобразена с теченията на водните и въздушни маси, като започват от

Лемнос, на североизток към Имброс и след това на запад към Самотраки, Тасос, източния бряг на полуостров Атон и на юг обратно към Лемнос. Предложена е водещата роля на Лемнос в този процес, като вероятно разпространението на G 2-3 Ware е резултат от интересите към добив на метали, а не първопричина за осъществяване на контакти. Предложена е тезата, че разпространението на култа към Великите Богове на Имброс и Самотраки е резултат от периодичното акостиране на кораби с екипаж от Лемнос, където култовите действия в Кабириона са вече практикувани.

Група Г

Студии

1. Ilieva, P. 2017. Thracians on the Northern Aegean islands: written *testimonia* and current archaeological evidence, *Thracia* 22. Sofia, 253-275.

Античните писмени извори дават сведения за присъствието на тракийско население на северноегейските острови Тасос, Самотраки и – в по-малка степен – Лемнос. Статията предлага съпоставка на литературната традиция и известните археологически данни с цел да се обобщят всички налични сведения за тракийско обитаване на тези три острова. В изследването са анализирани най-ранните археологически материали, които са свързани с Тракия и показват появата на население от континентална Тракия на трите острова, коментирани са основните характеристики на бита на тракийските общности в егейска културна среда, както и данните за промени в живота им, които се разпознават в археологическия запис от времето точно преди основаването на гръцките апойкии на Тасос и Самотраки и появата на тирените на Лемнос.

2. Ilieva, P. 2013a. Archaic Wheelmade ceramics from the Cave of Maroneia and Kremasto (Asar Tepe), Aegean Thrace, *ABSA* 108. CUP, 137-185. doi:10.1017/S0068245413000051

В статията са публикувани съдове изработени на колело от различни керамични групи от 7 и 6 в.пр.Хр., открити при археологически разкопки на два

обекта разположени недалеч от крайбрежието на планинския масив Исмар в Егейска Тракия. Целта на изследването е да се представят нови данни и да се коментират някои аспекти на археологията на архаичния период в региона обитаван по това време от тракийското племе кикони. Документираните керамични съдове произлизат от тракийското селище на билото на хълма Кремасти (Асар тепе) и от пещерата на Маронея, разположени в южните склонове на Исмар. Въпреки че двата обекта са разположени в относителна географска близост, в границите на една племенна територия, те разкриват два различни модела на обитаване и употреба на керамичните съдове. Различията в количествата и характеристиките на тези съдове дават основание да се твърди, че докато ограничен брой фрагменти от съдове изработени на колело от селището при Кремасти (Асар тепе) най-вероятно отразяват спорадичен внос на луксозни чаши от самите обитатели на селището, то Сивата и рисуваната керамика от пещерата на Маронея показва, че съдовете открити там са били използвани от хора свикали с употребата на такива изделия в ежедневните си дейности.

3. Пиева, Р. 2013b. Aeschylus' Lycourgeia and related vase-painting: the image of the Thracian through the Hellenic filters of perception, In: *Сборник в памет на академик Д. П. Димитров*. София, 96-115.

Предложеното изследване има за цел да съпостави Есхиловата *Ликургия* със сцени от атическа и южноиталийска вазопис от 5 и 4 в. пр. Хр. и да разгледа възможните връзки между двете форми на визуализиране на мита.

Вазописците от Магна Греция предпочитат да подчертаят факта, че сцените, които изобразяват са информирани от театралното представление и е възможно познаването на определен мит да е резултат от наблюдаване на представлението. Представлението в южноиталийските театри от 4 в. пр. Хр. се възприема от зрителите основно като спектакъл, тъй като трагическият сюжет е отдалечен от тяхната реалност чрез филтрите на време, пространство, исторически и политически контекст и то не се свързва пряко с тяхното настояще. За атиняните от 5 в. пр. Хр., от друга страна, театралното представление е част от системата от религиозни фестивали в техния живот и представлява просто една версия на мита, която драматургът е избрал да представи. Трагическите представления в

класическа Атина са част от настоящето на гражданите чрез връзката им с актуалната политика на полиса, но също така са дълбоко свързани с тяхното минало чрез митичния дискурс изиграван на сцена.

Орфей, за разлика от други траки, се изобразява често в южноиталийската вазопис. Мотивът на убийството му от тракийки е значително по-популярен в орнаменталният репертоар на Атическата вазопис отколкото в този на Магна Греция. Най-популярния епизод от орфеевия мит в южноиталийската вазопис е неговият *катабасис*, който, от друга страна, не е включен в тематичния репертоар на атическия Керамейкос и не изглежда да е повлиян от Есхиловата трилогия.

Популярността на митове свързани с Тракия (*Ликургия*) отразява актуалните интереси на атинския полис в региона и докато неговите жители са били запознати със събитията на север, за публиката в южноиталийските театри подобни сюжети вероятно се били твърде далечни. Орфизмът, който разцъфтява в Южна Италия има далеч по-универсално и човешко звучене и неговата пряка връзка с Тракия, която изглежда е била важна за атинското общество, изгубва актуалното си значение.

4. Илиева, П. 2012. Пред/параколониални контакти на траките от крайбрежната територия на Исмар по данни на керамичния материал от архаичната епоха (предварителен анализ), *Collegium Historicum*, т. 2. София, 236-258.

Археологическата карта на територията заключена между езерото Бистонида и долното течение на Марица, т.е. крайбрежната ивица на Егейска Тракия населявана, съгласно античната писмена традиция, от тракийското племе кикони (Str. 6, fr.44), продължава да представя сериозни „бели петна,“ както в хронологически, така и в пространствен смисъл. Това наблюдение е особено актуално по отношение на археологическата база данни, която може да бъде разглеждана като илюстрираща ранните контакти на местните траки с егейски производствени центрове или дори с настанилите се в съседство елински апойкисти. Предложеният предварителен анализ на керамичен материал от архаичната епоха е базиран на фрагментирани вази изработени на колело и открити в края на 60-те – началото на 70-те години на 20 в., в археологическите обекти при Асар тепе и пещерата на Маронея, в границите на планинския масив

Исмар. И двата обекта попадат на територията обитавана от едно и също тракийско племе, но предлагат два различни пространствени модела на човешка дейност и съответно на функционално предназначение на изследваните съдове.

5. Ilieva, P. 2011. The sessile kantharos of the Archaic Northeast Aegean Ceramic Assemblage: the Anatolian connection, *Studia Troica* 19. Philipp von Zabern, 179-205. ISBN: 978-3-8053-4578-1

Присъствието на много специфична форма на кантарос, липсваща в гръцкия керамичен репертоар, отдавна е забелязано сред различните керамични групи от архаичната епоха в Североизточноегейския басейн и северозападна Анатолия. Това е висока, конична чаша с две високо издигащи се, лентовидни дръжки излизащи от устието и ниско, пръстеновидно столче, която е регистрирана основно в репертоара на керамичната група G 2-3 Ware и на Сивата Анатолийска керамика, но синхронни варианти на формата, украсявани в стила на други керамични центрове (Хиос, Лемноска монохромна червена керамика, Антандрос, Самос) свидетелстват за пренасяне на знания между различните керамични работилници, които са част от Северноегейското керамично *койне* през архаичната епоха. Тази специфична форма на кантарос намира много близки паралели в съдове от Анатолия от Късната Бронзова епоха, които са най-вероятните прототипи на формата и илюстрират нейния анатолийски произход.

6. Ilieva, P. 2011. The 'Warlike' Thracians and the Greeks: the politics of the written *logos* versus the 'silent discourse of things' as evidence for mixed habitation in Aegean Thrace, In: *Seminarium Thracicum* 7. *Thracians and Hellenes: Meetings of Cultures*. София, 25-50.

Добре известна истина е, че съпоставката на сведенията на античните автори с археологически данни и потвърждаването на информацията получена от всеки един от тези източници чрез средствата на другия, не винаги е лесна задача и често резултатът е създаване на изследователска действителност, която Джон Пападопулос успешно определя като "тирания на текста." Въпреки това, смятам, че смесен подход към писаното слово заедно с информацията от материалните находки (когато това е възможно) дава по-пълно разбиране на античните общества.

В статията са разгледани известните писмени сведения, както и археологическите данни позволяващи да се защитава тезата за смесено обитаване (на траки и гърци) в селищата в Егейска Тракия. Въз основа на съществуващите свидетелства е изказано мнението, че е “видима” съществена разлика в модела на съжителство между местните тракийски племена и гръцките заселници в териториите на запад и изток от езеро Бистонида. Докато на запад от него, в Переята на Тасос и във вътрешността около долината на долното течение на Струма е регистрирано гръцко заселване, въпреки писмените сведения за ожесточени сблъсъци с местните траки, във вътрешността на Егейска Тракия на изток от Бистонида не е регистрирано настаняване на гръцки заселници, въпреки че писмените извори не съобщават за битки с местните траки, които да са аналогични на тези на запад. Изглежда, че траките между Бистонида и Марица (кикони) са имали значително по-сериозно демографско, а вероятно и военно и политическо присъствие в региона, отколкото писмените извори позволяват да се допусне, което е отразено в археологическия запис на гръцките селище по крайбрежието и в липсата на такива във вътрешността.

7. Ilieva, P. 2010. Samothrace: Samo-or Thrace?, In: Sh. Hales, T. Hodos (eds.) *Material Culture and Social Identities in the Ancient World*. CUP, 138-170.

Въпреки че няколко редовни археологически проучвания са провеждани на “острова на Нике” през последните две столетия, в резултат на които са открити значително количество археологически материали, споровете относно идентичността на гръцките колонисти на Самотраки продължават. В резултат на дискусиите върху произхода на гръцките заселници на острова са формулирани две водещи теории: че те са или еолийци или йонийци от Самос. Показателно е, че едни и същи, добре известни археологически материали и антични писмени сведения се използват като аргумент от учените от двете страни на този дебат. Настоящата статия има за цел да бъдат коментирани находките от Самотраки в контекста на археологически данни от Тракия и от Източна Гърция, за да се потърси произхода на обитателите на острова съгласно известните паметници на материалната им култура.

8. Ilieva, P. 2008. Οινοχόες με μακρύ λαιμό από τη Σαμοθράκη και η υπογεωμετρική κεραμική παράδοση του βορειοανατολικού Αιγαίου, in: Σ. Δορδανάς (ed.), *Σαμοθράκη: ιστορία, αρχαιολογία, πολιτισμός*. Θεσσαλονίκη, 45-61.

Дванадесет съда, известни като long-necked jugs и използвани като урни в южния некропол на Самотраки, оформят хомогенна група, която поне по настоящем, не намира преки паралели в съседните или по-далечни области на древногръцкия свят. Всички те представляват кани (вероятно по-точно би било да се наричат олпета) с издължена шия, сферично, приземисто тяло и пръстеновидно столче. Липсват два абсолютно идентични екземпляра, но въпреки това различията, най-вече по отношение на пропорциите, са незначителни. Те са сред най-ранно датирани (от запазените до наши дни) материали от некропола и въз основа на открити заедно с тях атически импорти се отнасят към ср. 6 в. пр. Хр., с две по-късни изключения, които според проучвателите би следвало да се датират в последната четвърт на същия век.

Технологичните и морфологични характеристики на съдовете от посочената група позволяват да се потърсят, макар и не абсолютно идентични, паралели в съседните територии на Североизточна Егея. Единични примери със сходна стилистика от Троя, Лемнос и Тенедос, някои значително по-ранни, дават основание появата на самотракийските вази да се постави в контекста на “местната” за посочения регион керамична традиция. Характеристиките на глината, както и ограничените примери със семпла линейна украса напомнят на известното от региона субгеометрично керамично производство, чиято най-масова продукция предшества с 50 до 100 години самотракийските екземпляри. Възможно е да се мисли, че регионалните ателиета продължават тази традиция, макар и в много опростен вид и тяхната продукция има ограничено, локално разпространение до към края на 6 в. пр. Хр.

9. Ilieva, P. 2008. Funerary rites in the EIA Aegean Thrace: problems and perspectives of research. In: Ozbek (ed.) *Funeral rites, rituals and ceremonies from Prehistory to Antiquity. Troas and its neighbors II*, 2-6.10.2006. Canakkale, 97-114.

Определението Егейска Тракия би трябвало да се прилага към тясната крайбрежна ивица на южна Тракия, разположена между долното течение на Места на запад и залива Мелас на изток (ако е предпочетено самостоятелно изследване на Тракийски Херсонес). Имайки предвид почти пълната липса на проучени археологически обекти от РЖЕ (Ранна Желязна епоха) от територията на изток от долното течение на Марица, настоящото изследване е фокусирано основно върху западната половина на района, т.е. върху земите между долните течения на Места и Марица.

Въпреки че познанията ни върху погребалната обредност практикувана в Егейска Тракия през РЖЕ са много фрагментарни, целта на настоящата статия, базирана на ограничен брой проучени гробове, е:

- да се обобщят известните към момента данни за погребалните практики в района, техните общи черти и местни вариации
- да се очертаят връзките с погребалните практики в съседни региони
- да се очертаят “белите петна” в “археологията на смъртта” в Егейска Тракия през РЖЕ, както и перспективите за бъдещи проучвания.

10. Ilieva, P. 2007. Thracian-Greek $\sigma\upsilon\mu\beta\acute{\iota}\omega\sigma\iota\varsigma$ on the shore of the Aegean. In: A. Iakovidou (ed.) *Thrace in the Graeco-Roman world. Proceedings of the 10th International Congress of Thracology*. Athens, 212-226.

Настоящата статия има за цел да анализира разпространението на ранни гръцки вносни материали в южна Тракия и на о. Самотраки, както и присъствието на тракийски находки в полисите на същия регион, като свидетелство за контакти между траки и гърци преди създаването на гръцки колонии на тази територия и за съвместното им обитаване в новосъздадените полиси след гръцкото заселване.

Имайки пред вид разнообразния характер на диагностичните находки от Самотраки – посветителни надписи, фибули от Южния Некропол, необичайни гробове, непрекъснатост на култовите практики извършвани в Светилището на Великите Богове и това в Паная т’Мандал на Самотраки, може да се твърди, че те показват не само мирно съжителство между местното тракийско население и гръцките заселници, но и различни нива на това явление, пример за диалог и

възприемане на традициите на другия, особено в сфера, която често е определяна като консервативна – тази на вярванията. Единствената археологически проучвана колония на Самотраки на срещуположния бряг на Тракия – Зоне – дава сериозни основания да се смята, че този модел е бил функционален и в селищата на континенталната Перея на Самотраки.

Статии

11. Ilieva, P. 2016. Becoming modern: North Aegean Thracian communities adopting wheel-made ceramics, *Thracia* 21. София, 207-221.

Втората половина на 8 и ранния 7 в.пр.Хр. са времето, когато тракийските общности, обитаващи северноегейското крайбрежие преминават през значителни културни трансформации. Материалната проява на тези новости в начина на живот през този период е най-добре разпознаваема в промените в керамичния ансамбъл на обектите от района. В тази статия се коментира възприемането на фина трапезна керамика изработена на колело, известна като G 2-3 Ware, като свидетелство за културните трансформации в начина на живот на тракийските общности. Коментирани са различни обекти като примери за този процес и са дискутирани различни аспекти свързани с усвояването на новия репертоар от форми, разпространението и употребата на тези съдове сред тракийските обитатели на северноегейския басейн. Акцентира се на сравнение на данните от пред-колониални селища регистрирани в няколко крайбрежни обекта между долните течения на Струма и Марица. Защишава се тезата, че много от местните общности са включени в динамичен обмен със съседите си от Халкидики и Термейския залив на запад, както и с тези от източния ъгъл на Северноегейския басейн от средата на 8 в.пр.Хр. насетне. Този обмен се илюстрира чрез употребата на фини, рисувани съдове за пиене, които навлизат бързо в бита, култовите дейности и погребалните обичаи на местните траки.

12. Ilieva, P. 2015. G 2-3 Ware cosmetic vases reconsidered: between Mycenaean and Archaic Greece in the necropolis of Hephaistia on Lemnos, In: G. Gurtekin-Demir, H. Cevizoglu, Y. Polat, G. Polat (eds.), *KERAMOS. Ceramics: a cultural approach*. Ankara, 146-157.

Група от малки по размер съдове за козметични цели, изработени и украсени в техниката и стила на керамична група G 2-3 Ware, са част от гробния инвентар на някои гробове в ранноархаичния некропол на античния град Хефестия на о. Лемнос. Репертоарът от форми включва пиксиди, алабастрони и ойнохоиски, които не намират паралели в съдове от други обекти, където тази керамична група е открита. От морфологична гледна точка тези форми представляват смесица от керамичните традиции от Късната Микенска, Протогеометрична и Геометрична епохи, които очевидно се запазват в керамичната продукция на Лемнос през 7 в.пр.Хр. Този факт предполага дълго продължаваща приемственост и съхранено знание за достиженията на водещи южноегейски керамични центрове в продължение на векове. Идентични или подобни форми не са известни от жилищни или култови комплекси на острова, където G 2-3 Ware е основната трапезна керамика през късния 8 и 7 в.пр.Хр., което подсказва, че тези старомодни съдове са били специално произвеждани за нуждите на погребалната обредност.

13. Ilieva, P. 2014. Regional standardization and local variation: the case of the North Aegean G 2-3 Ware, In: A. Kotsonas (ed.), *Understanding standardization and variation in Mediterranean ceramics. Mid 2nd to late 1st millennium BC*, BABESCH Suppl. 25. Leuven, 85-96.

В статията се коментират стандартизацията и вариацията присъщи на технологичните и морфологични характеристики на керамичните съдове. Анализът се фокусира върху керамичната група G 2-3 Ware, произвеждана в северноегейския басейн през 7 в.пр.Хр. Тази стандартизирана, регионална керамична група показва значителни локални вариации, вероятно свързани със съществуването на различни производствени центрове и с различните изисквания на клиентите в региона. В това изследване са идентифицирани и интерпретирани различията забележими в глиненото тесто, производствени технологии, репертоара от форми и орнаменталните техники и модели.

Тази фина, рисувана трапезна керамика изглежда е продукт на относително стандартизирана производствена верига (*chaîne opératoire*), възприета от грънчарите в различни работилници в северноегейския басейн. Относителната степен на стандартизация на G 2-3 Ware изглежда е свързана с модела на производство на тази керамика, който е реконструиран въз основа на археологическите данни и резултатите от археометрични анализи. Ясно е, че тази керамична група не е продукт на централизирана работилница, която изнася съдове в значителен мащаб. По-скоро става въпрос за продукт на многобройни, синхронни (или поне отчасти синхронни) работилници и пътуващи грънчари, които са били активни в северноегейския басейн, но произвеждат в малки обеми.

14. Ilieva, P. 2013c. *G 2-3 Ware: The Sub(proto)geometric Tradition of the Northeastern Aegean*, In: P. Adam-Veleni, E. Kefalidou, D. Tsifakis (eds.), *Κεραμικά εργαστήρια στο Βορειοανατολικό Αιγαίο (8^{ος}- αρχές 5^{ου} αι. π. Χ.)*. Thessaloniki, 123-131. ISBN: 978-960-9621-13-7.

Статията предлага кратък преглед на продължаващата дискусия относно производството, репертоара от форми, орнаментални модели, датировка и начини на разпространение на северноегейската керамична група от Ранната Архаична епоха, известна с техническото название G 2-3 Ware. Наскоро разпознати G 2-3 Ware съдове и фрагменти от такива добавят нови обекти на картата на нейното разпространение, а идентифицирането на пълния набор от форми предоставя аргументи в полза на нейния хибриден произход. Тя изглежда е продукт на децентрализирано производство, с водещи центрове в Троя и Лемнос и най-вероятно пътуващи грънчари работещи на Тасос и в неговата Перея. Контекстите, в които се откриват съдове от тази група показват, че тя е основната фина, трапезна керамика произвеждана и използвана в периода между 700 и 650/625 пр.Хр., въпреки че е твърде вероятно началото ѝ да се постави в късния 8 в. пр.Хр., а най-късните ѝ представители – във втората половина на 7/ранния 6 в. пр.Хр.

15. Ilieva, P. 2012. *Altar or Perirrhanterion: were there water purification rites in the Sanctuary of the Great Gods on Samothrace?*, In: Rabadjiev, K., T. Shalганova, V. Marazova, R. Stoychev (eds.) *Art and Ideology*. Sofia, Sofia University Press, 487-502.

Частично запазена глинена поставка с релефна повърхност, открита *in situ* в Светилището на Великите Богове на Самотраки и първоначално публикувана като “глинен олтар” позволява да се направят някои наблюдения върху пространствените характеристики както на светилището, така и на връзката му с полиса разположен в съседство, през късноархаичната и раннокласическата епохи, употребата на вода за ритуално пречистване в най-свещената част, където е провеждан ритуала по посвещение и показва силна стилистична връзка с художествения кръг на Йония, разпознаваема и в други групи от находки открити на острова.

Формата и украсата на изследвания предмет ясно показват, че става въпрос за висока глинена поставка, върху която е поставян периандерион и може да се датира в първата половина на 5 в. пр. Хр. Това го превръща в един от най-ранните пространствени маркери в светилището, когато повечето от сградите все още не са били изградени. Открит много близо до предшестваш вотивен депозит от ранноархаичната епоха и до по-късна елинистическа сграда, където е провеждан първият етап от посвещение в мистериите, периандерионът вероятно е бил свързан с конструкция от раннокласическата фаза, в която е провеждан ритуала по посвещение и е маркирал най-свещената част на светилището. Като се има пред вид позицията на периандериона, може да се допусне, че ритуалното очистване с вода, в което е използван, вероятно се е случвало преди или по време на посветителния ритуал. Разположен е на оста, на която е входът към светилището и открита, кръгла театрална площадка от 5 в. пр. Хр. точно срещу него. Това означава, че посетител на светилището през първата половина на 5 в. пр. Хр., следвайки пътя, който свързва светилището с античния град е трябвало да премине през входа, покрай кръглата конструкция до него и приближавайки мястото за посвещения, би достигнал много бързо до периандериона.